

здійсненні політики як у сфері інформаційних продуктів і послуг, так і в інноваційній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України «Про інформацію» від 02.09.92 // Закони України / Верховна Рада України; Ін-т законодавства. - К., 1996. - Т. 4. - С. 72–78.
2. Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.93 // Закони України / Верховна Рада України; Ін-т законодавства.— К., 1996.— Т. 5.— С. 191–200.
3. Закон України «Про державну таємницю» в редакції Закону від 21.09.99 // Голос України.— 1999.— 26 жовт.

УДК 65.012.32:658

ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗНИКІВ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОПЕРАТИВНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Добруля О.О. – асистент, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Трансформація аграрного сектора України, мінливі умови розвитку підприємництва наклали на керівників підприємств тягар відповідальності за правильність прийняття управлінських рішень, що залежать від вміння визначати специфічні критерії та показники оцінки діяльності. Виникає нагальна потреба у ґрунтовному перетворенні позиції управління за результатами виробничо-господарської діяльності, миттєвого їх використання та новітніх технологій управлінського обліку в оперативному менеджменті. Склалася неприпустима ситуація: у сільському господарстві зменшена роль управління у формуванні фінансово-економічних показників виробництва; не визначаються відхилення; відсутнє мобільне оперативне реагування на суттєві недоліки реального стану підприємств.

Стан вивчення проблеми. Питання ефективного розвитку підприємств аграрного сектору й вивчення факторів, що впливають на формування фінансових результатів, стали предметом дослідження багатьох відомих вітчизняних вчених: В. Я. Амбросова, М.Я. Дем'яненко, М. Ф. Кропивка, Т.Г. Маренич, В.Я. Месель-Веселяка, В.Я. Плаксієнка, П.Т.Саблука та ін. Проте ролі та значенню процесу використання показників виробничо-господарської діяльності в оперативному менеджменті приділялося недостатньо уваги з боку дослідників [1-4].

Метою дослідження є удосконалення управління сільськогосподарськими підприємствами на основі оцінки використання показників виробничо-господарської діяльності в оперативному менеджменті. У процесі дослідження було використано абстрактно-логічний, економіко-статистичний, монографічний методи.

Результати дослідження. У минулому, за планово-адміністративної системи управління, здійснювалося не на рівні підприємства, а делегувалося зі

структур державної влади, тобто структур, які не брали участі у фактичному керівництві виробничо-господарською діяльністю та формуванні фінансових результатів. У сьогоднішніх умовах, коли змінилися економічні відносини, виникли новітні структури із сучасними формами власності, з'явилася одна з головних проблем, яка заважає практичному впровадженню передових систем формування фінансових результатів підприємств, - це їх використання в оперативному менеджменті та відсутність якісної управлінської інформації, за допомогою якої не тільки можна раціонально управляти діяльністю господарства, а й проводити результативний аналіз виробничо-господарської діяльності, визначати відхилення, ефективно й оперативно впливати як на внутрішнє, так і на зовнішнє середовище підприємства. Домінуючим принципом у такому випадку є використання показників виробничо-господарської діяльності в оперативному менеджменті (рис. 1).

Під використанням показників виробничо-господарської діяльності в оперативному менеджменті варто розуміти функцію підтримки керівництва – управлінський облік, напрям економічної роботи у господарстві, сукупність методів управління, концепцію, систему або навіть філософію управління.

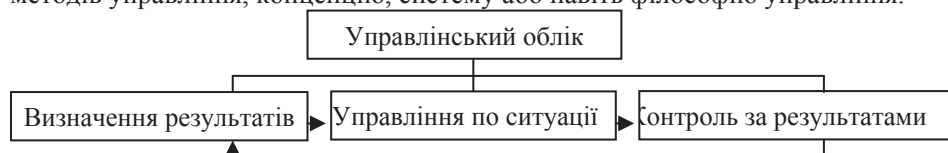

Рисунок 1. Використання показників діяльності в оперативному менеджмент

Ринкова система господарювання, яка створилася в Україні, а, зокрема, у сільському господарстві, породжує сучасні форми й методи використання показників виробничо-господарської діяльності підприємства. У даній ситуації господарювання зростає роль ефективного управління підприємством, оскільки змінилася система економічних відносин із державою, власниками, працівниками, господарськими партнерами, виникли й набули розвитку нові організаційно-правові форми господарювання. Ефективне управлінське рішення вимагає належного всебічного обґрунтування. Тому для істинного розуміння показників фінансового стану підприємства варто розпочинати свою роботу не відразу з оцінки ефективного використання показників виробничо-господарської діяльності, а з дослідження методики формування внутрішньогосподарської інформації (рис. 2).

Економічна інформація, як і інша господарська інформація, необхідна для здійснення та коректування ефективного й раціонального управління. Вона забезпечує керівника показниками для вирішення питань виробництва і реалізації, планування і аналізу, а в загальному підсумку – отримання максимального рівня прибутку з регулюванням його складових. Відображає наявність і рух виробничих ресурсів, на підставі її даних обчислюють собівартість, виявляють результати діяльності структурних підрозділів. Систематизація економічної інформації за видами витрат, а результатів за джерелами розкриває можливості ефективного ведення господарства шляхом здійснення виробничо-господарського управління.

Управління фінансовими результатами є процесом, що базується на вивченні даних про фінансове становище підприємства сьогодні та результати його

діяльності у минулому, з метою прогнозування майбутнього стану виробничо-господарської діяльності та її результатів [1]. Таким чином, із позиції прийняття управлінських рішень, головним завданням ретроспективного оцінювання фінансового стану є зниження певної невизначеності, пов'язаної з орієнтуванням їх на майбутнє. У таких умовах для прийняття оперативних та ефективних управлінських рішень та обґрунтування стратегічних дій як по фінансовій, так і по виробничо-господарській діяльності підприємства необхідно проводити аналіз доходів та витрат із метою оцінки і більш повної характеристики фінансових результатів діяльності підприємства.

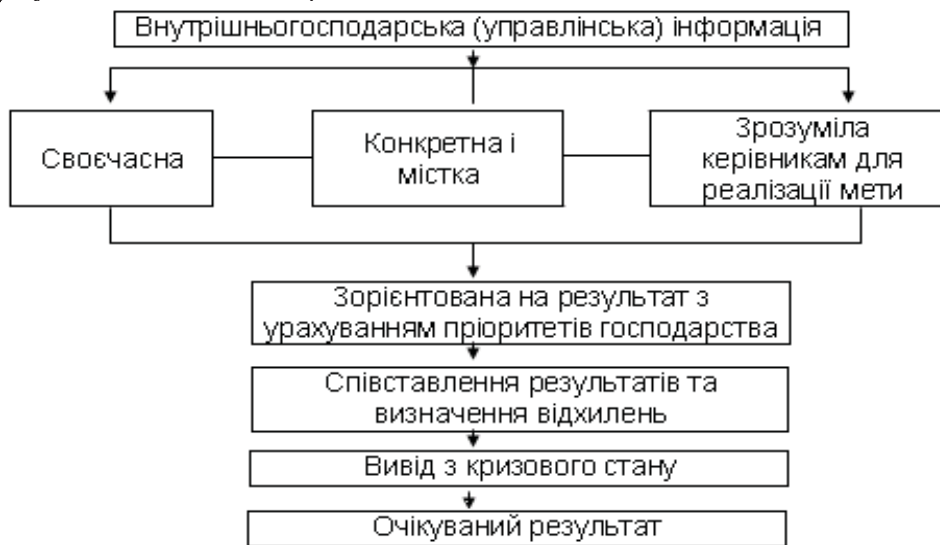

Рисунок 2. Управлінська інформація

При проведенні оцінки доходів, витрат (фінансових результатів) виробничо-господарської діяльності доцільно з'ясувати показники рентабельності: коефіцієнт валового прибутку; коефіцієнт операційного прибутку; коефіцієнт операційних витрат; коефіцієнт чистого прибутку; коефіцієнт оборотності активів; рівень рентабельності, які традиційно використовуються з метою оцінки результатів минулих звітних періодів і є основним елементом для прогнозування діяльності у майбутньому. Для оцінки використання показників виробничо-господарської діяльності в оперативному менеджменті операцій сільськогосподарських підприємств Херсонської області розглянемо показники, що характеризують фінансові результати (табл.1). Основним показником виробничо-господарської діяльності, із точки зору господаря й членів його колективу, є прибутковість власного капіталу. Цей показник відображає віддачу коштів, вкладених власником та членами його колективу. Прибутковість власного капіталу аграрних підприємств області занадто низька. Власники та члени сільськогосподарських товариств області в 2010 році отримали на кожную гривню інвестованих коштів 22 копійки, що майже в 3,4 раза нижче, ніж у 2007 році, але в 1,8 рази більше, ніж у 2003 році [5].

При більш детальному аналізі даного показника керівникам підприємств недостатньо облікової інформації, яка дає можливість побачити тільки збільшення витрат на виробництво (чим нижчий коефіцієнт валового прибутку, тим вищі витрати на виробництво продукції, товарів, робіт, послуг). У даному випадку керівникам варто враховувати кон'юнктуру ринку – стан попиту й пропозиції на продукцію, роботи, послуги. Іноді підприємству вигідно трохи знизити ціну на свою продукцію, роботи чи послуги якщо попит на цю продукцію є еластичним. Тоді зменшення прибутку за рахунок зменшення ціни буде компенсовано збільшенням прибутку за рахунок збільшення кількості реалізованої продукції.

Таблиця 1 – Показники фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств Херсонської області

Показники	Роки											
	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Коефіцієнт валового прибутку	0,04	0,01	0,01	0,02	0,15	0,16	0,08	0,11	0,13	0,14	0,03	0,22
Коефіцієнт операційного прибутку	0,08	0,05	0,04	0,06	0,10	0,10	0,06	0,11	0,11	0,12	0,04	0,25
Коефіцієнт операційних витрат	1,24	1,53	1,79	1,57	1,03	1,09	1,20	1,15	1,09	1,12	1,12	1,05
Коефіцієнт чистого прибутку	0,25	0,09	0,05	0,07	0,10	0,10		0,22
Коефіцієнт оборотності активів	0,88	0,74	0,59	0,68	1,44	1,42	1,16	1,23	1,45	1,48	1,54	1,72

Коефіцієнт валового прибутку має важливе значення для кожного підприємства і повинен бути завжди високим, тому керівники господарств мусять бути постійно зацікавлені в інформації, яка забезпечує аналіз даного показника. При необхідності розрахунку даного показника в розрізі окремих видів продукції, робіт, послуг, то для цього обов'язково використовують інформацію в розрізі управлінського обліку. Коефіцієнт операційного прибутку відображає співвідношення від основної та іншої операційної діяльності підприємства і чистого доходу (виручки) від реалізації. Цей показник з 0,04 в 2001 році зріс до 0,25 в 2010 році, але в 2009 році він знизився знову до показника 0,04, це свідчить про нестабільну роботу сільськогосподарських підприємств Херсонської області.

Дуже важливим показником для прийняття управлінських рішень є коефіцієнт операційних витрат, який показує, чи достатньо суми чистого доходу на покриття витрат, пов'язаних із виробництвом і реалізацією готової продукції, товарів, робіт чи послуг. При обчисленні зазначеного коефіцієнта варто дуже ретельно проаналізувати статтю „Інші операційні витрати”, яка в дослідних господарствах за останні дванадцять років займає в середньому 9,6 %. Крім того, потрібно врахувати, що частина цих витрат, наприклад, витрати від псування та знецінення цінностей, суми визнаних штрафів, пені, неустойки, витрати за сумнівними й безнадійними боргами покриваються сумою доходу від реалізації. З розрахунку видно, що чистий дохід від реалізації, протягом останніх 12 років, не покриває операційні витрати. Дуже великі операційні витрати, якщо вони в 1996 році склали 312965 тис. грн., а чистий дохід 252225 тис. грн, то в 2003 році, пропорційно, 600244 і 582595 тис. грн., в 2010 році 1017190 – 972381 тис. грн. 12 років поспіль спостерігається збільшення

чистого доходу, а разом з ним, ще більше, ростуть операційні витрати. Тому протягом 12 років чистий дохід не покриває операційні витрати, коефіцієнт операційних витрат протягом 12 років в середньому складає 1,25.

Вагомим показником для керівників та інвесторів є коефіцієнт чистого прибутку, який показує, скільки зароблено доходу і скільки може бути використано на власні цілі чи розвиток діяльності господарства. Даний показник з 2003 року з відмітки 0,25 всі роки знижався і тільки в 2007 та 2008 році досяг відмітки 0,10, але у звітному 2010 році він склав 0,22. Розрахунки підтверджують, що сільськогосподарські підприємства не мають зовсім доходу і майже нічого не можуть використати на власні потреби, а тим більше на розвиток матеріально-технічної бази своїх господарств [2]. Даний коефіцієнт показує, скільки разів на рік здійснюється повний цикл виробництва і обігу, що забезпечує співвідносний прибуток. Розрахований коефіцієнт оборотності активів значно активізувався з 2003 року: це зумовлено зростанням обсягів реалізації з 252225 тис. грн. в 1996 році до 582595 тис. грн. в 2003 році і до 972381 тис. грн. в 2007 році. Зростання коефіцієнта показує, що кожна інвестована в активи гривня принесла за останні 8 років в середньому 1,43 гривні чистого доходу від реалізації, а з 1996 по 2002 рік включно приносила тільки 0,72 гривні.

Досліджено, що керівника підприємства перш за все цікавить інформація про витрати. Сільське господарство як ланка суспільного виробництва не існує сама по собі, а є частиною народногосподарського комплексу і діє в його середовищі. Це середовище значною мірою впливає на витрати виробництва. Тому і формування виробничих витрат починається з факторів зовнішнього середовища. До таких факторів у першу чергу необхідно віднести: рівень цін, оподаткування, кредитування, умови реалізації тощо. Усі ці фактори мають певний вплив на формування виробничих витрат. Крім орієнтації на зовнішні фактори, керівнику господарства необхідно досконало знати законодавчі акти та нормативні документи, що регламентують діяльність виробництва.

Мета подання управлінської інформації визначає необхідний набір показників, її періодичність та форми. Строки подання, зміст та форми цієї інформації залежать від умов господарювання в конкретному підприємстві. Але, на жаль, дослідження практичної діяльності сільськогосподарських підприємств показують, що управлінську (внутрішньогосподарську) інформацію сільськогосподарські підприємства не складають. Запевняють, що внутрішньогосподарська інформація дуже складна, приводить до певних труднощів та розбіжностей думок керівників і, найголовніше, що вона не є обов'язковою, а внутрішні проблеми, вважають законодавчі акти, керівники повинні долати самостійно. Вважаємо, що на сучасному етапі розвитку підприємств різних форм власності в Україні внутрішньогосподарська інформація вкрай необхідна кожному підприємству. На нашу думку, інформаційне забезпечення повинно розкривати умови й результати роботи структурних підрозділів підприємства, окремі напрями їх діяльності [3].

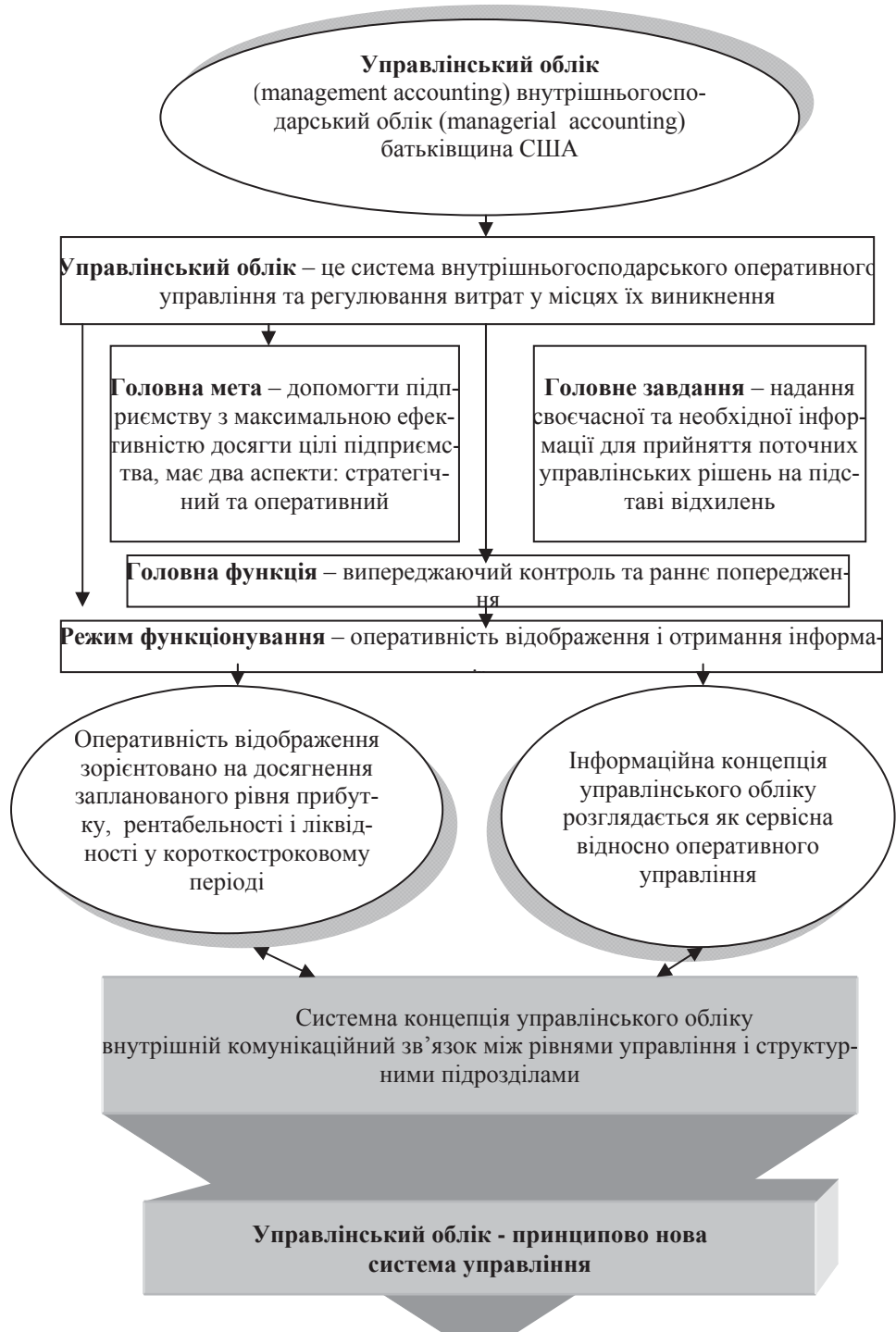

Рисунок 3. Управлінський облік - система внутрішньогосподарського регулювання

Запізнілі рішення не є економічними і корисними, а іноді й шкідливими, тому що регульований об'єкт через певний проміжок часу ще скоріше відхиляється від регламентованого рівня. Отже, управлінські рішення по формуванню фінансових результатів мають здійснюватися для конкретного проміжку часу, визначеного заданою проблемою. Своєчасне визначення результатів господарської одиниці та їх мотиви, дає змогу досить швидко адаптуватися до вдосконалених ринкових вимог, чим створює можливості для досягнення мети в конкурентноспроможному середовищі та невизначеності. Дослідженням установлено, що управлінський облік – це система раннього попередження й реагування, внутрішнього оперативного контролю, що постійно змінюється зі зміною сучасних стратегій менеджменту, надає містку інформацію в режимі реального часу й у зручному форматі та зорієнтована на майбутній розвиток підприємства (рис. 3).

Висновки і пропозиції. Оцінка використання показників виробничо-господарської діяльності в оперативному менеджменті та відповідний стан внутрішнього інформаційного забезпечення в сучасних умовах стають найголовнішими елементами формування фінансових результатів, забезпечують безперервність розвитку підприємств в умовах динамічного зовнішнього середовища, яке постійно стимулює появу нових методів, систем і підходів. А користувачі, якщо мають у своєму розпорядженні узагальнену та систематизовану інформацію, сфокусовану на фінансовому стані та результати діяльності підприємства можуть краще оцінювати здатність підприємства, формувати грошові кошти чи їх еквіваленти.

Своєчасне використання у поточному менеджменті реальних значень фінансово-економічних показників дозволить підвищити здатність підприємств протистояти непередбаченим ситуаціям, визначити пріоритетні напрями діяльності в конкретній ситуації, знаходити внутрішні резерви з метою максимізації прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дем'яненко М. Я. Фінансові чинники формування доходів у сільському господарстві / Дем'яненко М. Я. // Економіка АПК. – 2008. - № 5. – С. 18-20.
2. Маренич Т. Г. Бухгалтерський облік в агроформуваннях : підручник / за ред. В.Я. Амбросова; 3-є вид., доп. і перероб. – К. : ВД „Професіонал”, 2009. – 899 с.
3. Плаксієнко В.Я. Методика визначення фінансових результатів та відображення їх в обліку / В.Я. Плаксієнко, О.І. Даций // Облік і фінанси АПК. - 2010. - № 2. - С. 16 – 20.
4. Саблук П. Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє : науково-популярні нариси у 3-х т. Т. II. : Аграрна економіка в умовах демократичного державотворення. –К. :ІАЕ, 2001.-484с.
5. Статистичний щорічник Херсонської області за 2010 рік / Державний комітет статистики України; ред. В.О.Вознюк. - Херсон: Головне управління статистики у Херсонській області, 2011. - 682 с.